

О. ГЕНРІ

ШЛЯХЕТНИЙ
ШАХРАЙ

Переклад з англійської

Київ
"ЗНАННЯ"

ТРЕСТ, ЩО ЛУСНУВ

— Трест взагалі є найслабшим місцем, — сказав Джеф Пітерс.

— Це зауваження, — відповів я, — звучить так само незрозуміло, як, наприклад, сказати: “Чому існує полісмен?”

— Не так, — мовив Джеф. — Нема нічого спільного між трестом і полісменом. Те, що я сказав, означає, що трест водночас схожий на яйце і не схожий. Коли хочете розбити яйце, то починаєте бити ззовні. А єдиний спосіб зруйнувати трест — зруйнувати зсередини. Крім того, сидіти треба аж доки щось не вилупиться. Так, сер, кожен трест має в своєму лоні насіння власної руйни, мов той півень, що кукурікає на кладовищах негрів, або республіканець, що сам себе оголошує кандидатом на губернатора Техасу.

Я жартома запитав Джефа, чи не доводилося йому в своєму рябому, пістрявому та картатому житті керувати підприємством, яке можна було б назвати трестом. На мій подив, він зізнався, що було таке.

— Колись... — мовив він. — Але ніколи ще печатка Нью-Джерсі не прикрашала патент такої солідної й безпечної справи — такого законного висмоктування грошенят. Все було на нашому боці — вітер, вода, поліція, витримка й чиста монополія на продукт, конче потрібний громадянам. У цілому світі не знайшлося б жодного трестожера, що викрив би найменшу похибку в нашому плані.

Та що! Навіть Рокфеллерова газова афера була проти нього дріб'язковою крамничкою. Проте ми все одно прогоріли.

— Мабуть, з'явилася якась непередбачена конкуренція? — запитав я.

— Ні, сер, було це саме так, як я кажу. Ми самі собі вкоротили віку. Це був випадок самознищення. Тут тріщина була всередині самої ідеї.

Ви пригадуєте, я розповідав вам, що ми з Енді Таке-ром були кілька років компаньйонами. Цей хлопець був найталановитішим вигадником усіляких стратегічних штук, якого я коли-небудь зустрічав.

Примітивши долар у чужій кишені, він вважав за особисту образу, якщо не міг привласнити його якимсь способом. Енді був освіченою людиною, аякже! До того ж він мав купу корисних знань. Він здобув великий досвід з книжок і годинами міг говорити на різні теми, про різні ідеї чи просто так, до слова. Йому прищеплено було всякі спеціальності. Він читав лекції про Палестину з безліччю світлових малюнків, на яких показував з'їзд кравців у Атлантик-Сіті. Він "залив" Коннектикут підробленим деревним спиртом, дистильованим за допомогою мускатного горіха.

Однієї весни ми з Енді полетіли до Мексики. Під час мандрівки, пригадую, один філадельфійський капіталіст сплатив нам дві тисячі п'ятсот доларів — половину паїв за срібні копальні в Чігуага. А які ж хороші були копальні! Двісті чи триста тисяч доларів коштувала друга частина паїв... Я часто потім цікавився: а кому ж належали ці копальні?

Повертаючись до Сполучених Штатів, ми з Енді зішли в маленькому місті в Техасі, на березі Ріо-Гранде. Звалося воно Пташине Місто, але пташки там не жили. Мешканців у ньому було близько двох тисяч осіб, пере-

важно чоловіків. Мені здавалося, що головний засіб їх існування — шахрайство. Хтось був промисловцем, а хтось картярем, дехто менжував кіньми й багато людей займалися контрабандою. Ми з Енді поселилися в готелі, який був збудований на зразок чи то альтани, чи то книжкової шафи. Того дня пішов дощ. Як то кажуть, мабуть, Юпітер-водяник десь повідкручував крани на горі Арарат.

Три ресторани було в Пташиному Місті, але ні Енді, ні я горілки не пили. Проте, ми бачили, як протягом дня й майже половину ночі місцевий люд трикутною процесією пересувався від одного ресторану до іншого. Здавалося, кожен знав, що робити зі своїм гаманцем.

Третього дня по обіді дощ стих на часинку, і ми з Енді вирушили за місто, щоб помилуватися сльотою. Пташине Місто збудовано було між Ріо-Гранде та великим глибоким рівчаком, де колись протікало річище. Дамба поміж потоком та старим річищем надулася й осувалася на наших очах, бо прибула вода після дощу. Енді довго дивився на неї. Розум у цього хлопця ніколи не відпочивав. І от тоді він розповів мені раптовий план, що спав йому на думку. Одним словом, тут таки й організували ми трест. Потім повернулися до міста й почали свою думку втілювати в життя.

Одразу ми попростували до найбільшого ресторану Пташиного Міста, що мав назву “Синя Гадюка”, і купили його. Це нам коштувало тисячу двісті доларів. Потім ненароком, ніби ховаючись від дощу, заскочили до ресторану мексиканця Джо й купили його за п’ятсот доларів. Останній ресторан легко нам продали за чотириста.

Наступного ранку, прокинувшись, Пташине Місто опинилося на острові. Річка прорвала дамбу аж до свого старого каналу й будівлі було оточено бурхливими потоками. А дощ йшов безперестанку, і з північного заходу

сунулись важкі хмари. Вони обіцяли одну з періодичних злив на цілих два тижні. Та найгірше ще тільки мало статися.

Пташине Місто випурхнуло зі свого гнізда, струсило своє пір'ячко й почимчикувало на вранішню прогулянку. Гульк! Фортеця мексиканця Джо замкнена, так само й друга безцінна “рятівна станція”. Тоді, звичайно, здивована громада, жадібно гукаючи, звернула ліворуч до “Синьої Гадюки”.

Та що ж вона там побачила?

З одного боку за прилавком сидів Джеф Пітерс — директор тресту, маючи по шестизарядному револьверу по боках. Він був наготові — чи решту давати, чи відсіч. Було ще й троє барменів. А на стіні наліплено вивіску у десять футів довжиною, що проголошувала: “Кожна склянка — по долару”.

Енді сидів на касі в чистенькому синьому костюмі, з першокласною сигарою й пильнував, як збиралися юрби. Тут був і міський голова з двома полісменами, який мав дозвіл від тресту випивати безкоштовно.

Гаразд, сер. Рівно за десять хвилин Пташине Місто зрозуміло, що воно в пастці. Отож, ми чекали сутички, проте жодної не було. Громада побачила, що ми її загнали у кут. Найближча залізнична станція була за тридцять миль, а поки річку можна буде подолати вбрід, треба було чекати принаймні два тижні. Тож вони почали підходити чемненько та й заходилися кидати долари на прилавок так звично, що зрештою ці звуки злились у якусь ніби ксилофонну гармонію.

У Пташиному Місті було півтори тисячі дорослих людей, що вже вийшли з юнацького віку, і більшість з них потребувала від трьох до двадцяти склянок на день, щоб упорядкувати своє життя. А “Синя Гадюка” була єдиним куточком, до вони могли їх отримати, аж поки спаде вода.

Справа була зроблена гарно й разом з тим просто, як це буває в усякій справді мудрій махінації.

Близько десятої години срібні долари почали падати на прилавок повільніше й видзвонювали вже теми маршів замість джиг¹... Але визирнувши з вікна, я побачив із сотню або й зо дві наших клієнтів, що вишикувались чергою біля ощадної каси. Тоді я зрозумів, що вони добувають звідти гроші, які трест висмокче до останку.

Однак опівдні, у звичайну обідню пору, всі розішлись по домівках. Ми порадили барменам скористатись перервою й теж пообідати. Тоді ми з Енді порахували, скільки вторгували. Виявилось — тисяча триста доларів. Виходило, що якщо Пташине Місто побуде на острові всього два тижні, то наш трест зможе влаштувати інтернат при Чиказькому університеті на цілий факультет, ще й подарувати кожному бідному, але порядному тегасцеві цілу ферму, з умовою однак, що кожен сам придбає собі землю.

Енді був у захваті від нашого успіху і дуже пишався, бо зародки цього плану з'явилися у його власній голові. Він зліз із сейфа (залізної каси) й запалив найбільшу сигару, яка тільки була.

— Джефе, — мовив він, — я певен, що ніде в світі ви не знайдете шахраїв із ширшими ідеями щодо поневолення пролетаріату, як фірма трьох в особі "Пітерса, Сатани й Такера". Ми дужою рукою дали велетенського стусана дрібному споживачеві у печінкову апоплектичну ділянку. Хіба ні?

— Так, — кажу я. — Нам доведеться зайнятися гастритом і гольфом або вдягти кілти. Схоже наша затія з випивкою вдала. І мені це до душі.

¹ *Джигга* — дуже швидкий танок, що включає маленькі кроки з підстрибуванням. (Тут і далі — прим. пер.)

ЗМІСТ

Трест, що луснув (<i>переклад Н. Дубровської</i>)	3
Джеф Пітерс як персональний магніт (<i>переклад Н. Дубровської</i>).....	12
Сільська розвага (<i>переклад Н. Дубровської</i>)	21
Кафедра філантроматематики (<i>переклад Н. Дубровської</i>).....	30
Рука, що баламутить світ (<i>переклад Ю. Герус</i>)	40
Шлюбна агенція (<i>переклад Н. Дубровської</i>)	48
Літній маскарад (<i>переклад Ю. Герус</i>)	56
Як з вовка вовну стригти (<i>переклад Ю. Герус</i>)	64
Бродвейські простаки (<i>переклад Ю. Герус</i>).....	72
Совість у мистецтві (<i>переклад Ю. Герус</i>).....	81
Коса на камінь (<i>переклад Н. Дубровської</i>)	90
Приборканий вітер (<i>переклад В. Лішнянського</i>).....	107
Заручники Мома (<i>переклад М. Головки</i>)	129
Поросяча етика (<i>переклад М. Головки</i>).....	148
Меню з Купідоном (<i>переклад В. Лішнянського</i>)	161
Немовлята в джунглях (<i>переклад Ю. Герус</i>)	183